

Destekleme ve Yetiştirme Kurslarının Yönetici, Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Dayanarak Fırsat Eşitliği Açısından Değerlendirilmesi

İsmail Dönmez¹, Seraceddin Gürbüz² ve Murat Tekçe³
^{1,2}Şehit Hüseyin Gültekin Bilim ve Sanat Merkezi, ³Cebeci Ortaokulu

Öz

Bu çalışmanın amacı dershanelerin kapatılmasının ardından MEB tarafından açılan destekleme ve yetiştirme kurslarının fırsat eşitliği ve bu kurslarda yaşanan sorunların çözümüne yönelik yönetici, öğretmen ve öğrencilerin görüşlerini ortaya çıkarmaktır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen altı soruluk yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Elde edilen verilerin iki alan uzmanı tarafından kodları çıkarılmış, sonra kodlardan yola çıkarak temalar belirlenmiştir. Ardından elde edilen veriler Miles ve Huberman (1994) uyumluluk testine tabi tutulmuştur. Yöneticiler ve öğretmenler, destekleme ve yetiştirme kurslarının eğitimde fırsat eşitliğini sağlamaya yönelik etkili bir uygulama olduğunu ifade etmişlerdir. Öğrenciler ise sözkonusu kursların olmaması durumunda, özel ders veya etüt merkezi gibi olanaklardan faydalanamayacaklarını ifade etmişlerdir.

Anahtar kelimeler: Destekleme ve yetiştirme kursları, fırsat eşitliği, dershane

Assessment of Supporting and Training Courses in Terms of Equal Opportunity According to The Opinions of Manager, Teacher and Student

Abstract

The aim of this study is to reveal the opinions of the principals, teachers and students about the equality of opportunity and the courses offered by the Ministry of Education. A case study of qualitative research designs was used in the study. The semi-structured interview forms developed by the researchers were used as data collection tools. Content analysis technique was used in data analysis. The obtained data was decrypted by two field experts and then the themes were determined from the codes. The data were subjected by Miles and Huberman (1994) match test. Principals and teachers stated that support and training courses are an effective practice to ensure equal opportunities in education. The students stated that they would not be able to benefit from facilities such as private lessons or study centers in the absence of courses.

Keywords: Support and training courses, equal opportunity, courses

Yazarlara ait bilgiler:

¹Dr., MEB, Şehit Hüseyin Gültekin Bilim ve Sanat Merkezi, ismaildonmezfen@gmail.com

²Öğretmen, MEB, Şehit Hüseyin Gültekin Bilim ve Sanat Merkezi, seraceddin@gmail.com

³Öğretmen, MEB Cebeci Ortaokulu, murattekke247@gmail.com

Atıf için;

Dönmez, İ., Gürbüz, S. ve Tekçe, M. (2018). Destekleme ve yetiştirme kurslarının yönetici, öğretmen ve öğrenci görüşlerine dayanarak fırsat eşitliği açısından değerlendirilmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Eğitim Dergisi (ESTÜDAM Eğitim Dergisi)*, 3 (2), 45-58.

Giriş

İnsanın doğumundan ölümüne kadar devam eden bir süreç olan eğitim, bireyin ihtiyaçları doğrultusunda sistemli bir şekilde devam etmektedir. Gök (2012)'e göre eğitim, temel bir insan hakkı olmakla birlikte, eğitim hakkı Türkiye ulusal iç hukuku ve uluslararası antlaşmalar çerçevesinde güvence altına alınmıştır. Devlet her bir yurttaş için ücretsiz eğitimden yararlandırılması ve fırsat eşitliğini sağlamakla yükümlüdür. Sosyal devlet anlayışı nitelikli bir eğitim vermek için gerekli tedbirleri alarak kamu hizmetini yerine getirir. Bireyin cinsiyeti, ailesinin ekonomik ve toplumsal durumu, yaşadığı çevre, dini, mezhebi, ırkı ve benzeri gibi etkenlerden bağımsız olarak, bireylerin ilgi ve yeteneklerine yönelik eğitim alabilmeleri eğitimde fırsat eşitliği çerçevesinde değerlendirilmiştir. Tawney klasikleşmiş eşitsizlik incelemesinde, yurttaşlığın ve fırsat eşitliğiyle ilgili düşüncelerin, nesebe ve statüye dayanan yasal ayrıcalığın tarihsel çöküşüne eşlik ettiğini öne sürmüştür (Turner, 2013). Bu anlamda 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda da belirtildiği üzere "Öğrencilerin ilgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle, onları hayata hazırlamak ve kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak" olmasının geçerli sebepleri vardır ve gündemdeki madde, eşitleme değil adaleti sağlamayı amaçlamaktadır. Bireyler eşit şartlarda doğmayabilir ama eğitim alanında adaletin sağlanmaması bu bireyler ve bireylerin bulunduğu toplumlar için telafisi mümkün olmayan sonuçlar doğurabilir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmalara bakıldığında; Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi, İnsan Hakları Bildirgesi, 1950 Tarihli Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde insan hakları ve temel özgürlüklerin korunmasına ilişkin Sözleşme, 20 Kasım 1959 Tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi, 14 Aralık 1960 Tarihli UNESCO: 'Öğretim Alanında Ayrımcılığa Karşı Savaşım Sözleşmesi, 16 Aralık 1966 Tarihli Avrupa Konseyi: Ekonomik, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi başta olmak üzere, eğitim hakkının uluslararası hukukta güvence altına alındığı görülmektedir. Uluslararası antlaşmalar, bildirme ve sözleşmelerde de görüldüğü üzere antlaşmaları kabul eden devletlere genel olarak eğitim hakkını parasız sağlamak, hiçbir ayrımcılık yapmadan her bireye bu hizmeti sunarak fırsat eşitliğini sağlamak gibi görevler düşmektedir. Ulusal hukukta ise Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 42. maddesi, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Temel Kanunu, 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu, 2684 sayılı İlköğretim ve Ortaöğretimde Yatılı veya Burslu Öğrenci Okutma ve Bunlara Yapılacak Sosyal Yardımlara İlişkin Kanun fırsat eşitliğini sağlamak amacıyla değerlendirilebilecek mevzuat kapsamındadır. Eğitim hakkı ve fırsat eşitliği sağlama, kalkınma plânları ve milli eğitim şuralarında hedeflenen konular arasında yer almaktadır. Bu hedeflere ulaşmak amacıyla birtakım uygulamalar gerçekleştirilmektedir.

Duru (2007)'ya göre, 1950'li yıllardan sonra öğrenci ve yükseköğretime başvuru sayısında büyük artış görülmüştür. Öğrenci sayısındaki artış sonucunda okullardaki derslik, öğretmen ve eğitim araç gereci sayısında yetersizlik doğmuştur. Açılmaya başlama tarihi 1962 olan dershaneler, 1965'te çıkarılan 625

sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu ile yasal güvence altına alınmıştır. Öğrenci ve velilerin gerek okuldaki eğitimi yeterli bulmayışı gerekse öğrencilerin yükseköğretim giriş sınavına hazırlanmaları sebebi ile her geçen yıl dershanelere olan rağbet artmaya devam etmiştir (Ören, 2014). Bu sistem ile maddi imkânı iyi olan öğrenciler, özel dersler, dershaneler, etüt merkezlerinden ücret karşılığı ek hizmet alarak, diğer maddi imkânları yeterli olamayan öğrencilere karşı şartları eşit olmayan bir yarışa girmektedir. Zengin ile fakir öğrenci arasında eğitimde fırsat eşitliği anlamında bir uçurum oluşmuştu. Maddi imkânı olmayan öğrenci velileri, çocuklarını dersane, etüt merkezi, özel derse gönderememişti. Bu da hem anayasanın 10 maddesindeki eşitlik prensibine hem de 1739 sayılı milli eğitim temel kanununa aykırılık göstermektedir.

Bu durumu gidermek amacıyla 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nun ikinci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde yer alan "dershaneleri" ibaresi 1 Mart 2014 tarihinde yürürlükten kaldırılmıştır. Bu hükümle özel dershaneler kapatılmıştır. Ortaya çıkacak eğitim ihtiyacını karşılamak amacıyla örgün eğitim kurumlarının mevcut kaynaklarından yararlanılarak "Destekleme ve Yetiştirme Kursları"nın örgün eğitim dışında plânlaması yapılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı bu çalışmayla sınava yönelik eğitim sisteminin fırsat eşitliğini sağlamak amacıyla yeni çözüm yolları bulma girişiminde bulunmuştur. Millî Eğitim Bakanlığı Örgün ve Yaygın Eğitimi Destekleme ve Yetiştirme Kursları Yönergesini hazırlayarak (Değişik: 23/09/2014 tarih ve 41445909 sayılı Makam Onayı) resmî/özel örgün ve yaygın eğitim kurumlarında öğrenim gören istekli öğrenci ve kursiyerlere yönelik olarak verilecek olan destekleme ve yetiştirme kurslarını devreye sokmuştur.

Destekleme ve yetiştirme kursları, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı resmî/özel ortaokullar, imam-hatip ortaokulları, resmi/özel ortaöğretim kurumlarına devam etmekte olan öğrenciler ile açık öğretim öğrencilerine yönelik kurslar örgün eğitim kurumlarında; kursiyerlere yönelik kurslar ise yaygın eğitim kapsamında halk eğitimi merkezi müdürlükleri sorumluluğunda açılmaktadır (MEB, 2016). 1. ve 2. Dönem Kurslarında ortaokulların 5., 6. ve 7. sınıflarındaki öğrenciler ile ortaöğretim kurumlarının 9., 10. ve 11. sınıflarındaki öğrenciler, en fazla 5 farklı dersten haftalık toplam 12 saate kadar; 8. sınıftaki öğrenciler en fazla 6 farklı dersten haftalık 18 saate kadar; ortaöğretim kurumlarının 12. sınıfındaki öğrenciler ve mezun durumdaki kursiyerler ise en fazla 6 farklı dersten haftalık 24 saate kadar kurs alabilmektedirler (MEB, 2016).

2015-2016 Destekleme ve Yetiştirme Kurslarına katılan 4.300.000 öğrenci eğitim almış olup, bu sayı 2016-2017 eğitim öğretim yılında 4.450.000 öğrenciye ulaşmış ve bu kapsamda destekleme ve yetiştirme kurslarından yararlanan öğrenci sayısı artmıştır (MEB, 2016).

Bu noktada dikkatle gözden kaçırılmaması gereken konu eğitimde eşitlik, verimlilik ve kalitenin birbirine bağımlı olmasıdır. Bu üç unsur eğitimde aynı anda var olabilir. Diğer bir ifadeyle eğitimde eşitlik, verimlilik ya da kalite arasında bir tercih yapma zorunluluğunun olduğu yanılgısına düşülmemelidir (Özdemir, 2013). Kalite, pek çok gündemin zirvesindedir ve kaliteyi geliştirmek her kurumun en önemli işlerinden biridir

(Sallis, 2002). Küresel rekabetin artması, sanayi alanında kalite arayışına neden olmuştur. Bu arayış, sektöre nitelikli iş gücü sağlayan eğitim alanında da kalite kavramının önemini ön plâna çıkarmıştır. Toplam kalite yönetimi, üretim süreçleriyle geliştirilmiş olsa da eğitim ortamında güçlü bir araç olabileceği ifade edilmektedir (Winn & Green, 1998). Toplam kalite yönetimi kavramının kurucularından W. Edward Deming tarafından formüle edilen sistemin eğitime uygulanabilir pek çok olumlu gelişmeye olanak sağladığı belirtilir (Lunenburg, 2010). Sonuca değil sürece odaklanan bu sistem anlayışında müşteri odaklılık, sürekli iyileştirme, toplam katılımçılık ve toplumsal sorumluluk kavramları benimsenmektedir. Bu anlayışın eğitime uygulanmasının daha yenilikçi, güvenilir ve destekleyici bir eğitim ortamı oluşturduğu ifade edilmektedir (Uryan, 2002). Bu noktada, destekleme ve yetiştirme kurslarının da ne kadar kaliteli bir eğitim verdiği sorgulanabilir.

Destekleme ve yetiştirme kurslarına ilişkin yapılan çalışmalar incelendiğinde, Göksu ve Gülcü (2016) tarafından yapılan “Ortaokul ve Liselerde Uygulanan Destekleme Kurslarıyla İlgili Öğretmen Görüşleri” adlı araştırmada, öğretmenlerin destekleme kurslarıyla ilgili görüşleri incelenmiş; öğretmenlerin kurslarda görev almalarının en önemli sebebinin ek ders ücreti olduğu, kurslarda yaşanan en önemli sorunun ise materyal eksikliği olduğu görülmüştür. Nartgün ve Dilekçi (2016) tarafından yapılan “Eğitimi Destekleme ve Yetiştirme Kurslarına İlişkin Öğrenci ve Öğretmen Görüşleri” isimli araştırmada; kursların derse katılımı artırması, konu tekrarı sağlaması, ders notlarında artış meydana getirmesi öğrencilerce; özgüven sağlaması, daha fazla soru çözme fırsatı vermesi, derse katılımı artırmasını sağladığı ifade edilmiştir. Ancak bu çalışmalarda destekleme ve yetiştirme kursları, fırsat eşitliği ve toplam kalite yönetimi bağlamında değerlendirilmemiştir. Canpolat ve Koçer (2017) yürüttükleri araştırmada, “Destekleme ve Yetiştirme Kurslarında” alt sosyoekonomik seviyeye sahip okullarda kurslara katılımın, üst sosyoekonomik seviyedeki okullara göre daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Bu çalışmada, yapılan destekleme ve yetiştirme kurslarındaki uygulamaların işlevselliğinin eğitim süreçlerine katkısı, bu süreçte fırsat eşitliğini sağlamaya yönelik etkisi ve yarattığı etkinin okulların toplam kalite anlayışına etkisinin belirlenmesi, uygulamada ortaya çıkan eksikliklerin ve bu eksikliklere yönelik çözüm önerilerinin yönetici, öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki alt amaçlar belirlenmiştir.

- Okul Müdürlerinin, destekleme ve yetiştirme kurslarının; eğitim-öğretime, fırsat eşitliğine ve toplam kalite yönetimine katkısına ilişkin görüşleri nelerdir?
- Okul Müdürlerinin, destekleme ve yetiştirme kurslarında görülen eksikliklere ve bu eksiklerin çözümüne yönelik görüşleri nelerdir?
- Öğretmenlerin, destekleme ve yetiştirme kurslarının; eğitim-öğretime, fırsat eşitliğine ve toplam kalite yönetimine katkısına ilişkin görüşleri nelerdir?
- Öğretmenlerin, destekleme ve yetiştirme kurslarında görülen eksikliklere ve bu eksiklerin çözümüne yönelik görüşleri nelerdir?

- Öğrencilerin, destekleme ve yetiştirme kurslarının katkısına ve olumsuz yönlerine ilişkin görüşleri nelerdir?
- Öğrencilerin destekleme ve yetiştirme kurslarında görülen eksikliklere ve bu eksiklerin çözümüne yönelik görüşleri nelerdir?

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı ve verilerin analizi açıklanmıştır.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma modellerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Nitel araştırma modelinin tercih edilmesinin nedeni; insanların yaşam tarzlarını, öykülerini, davranışlarını, örgütsel yapıları ve toplumsal değişmeyi anlamaya dönük bilgi üretme süreçlerinden birisi olmasıdır (Strauss ve Corbin, 1990). Durum çalışmasının tercih edilmesinin nedeni ise; durumları çok yönlü, sistemli ve derinlemesine inceleyen bir araştırma yöntemi olmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmaya katılan okul müdürleri, öğretmenler ve öğrenciler ile; destekleme ve yetiştirme kurslarının içeriği, avantajları, dezavantajları, eğitim-öğretime yararlı olma durumu, bu süreçte yaşadıkları zorluklara ilişkin altı soruluk geçerliği ve güvenilirliği sağlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formu eşliğinde görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Çalışma Grubu

Bu araştırmada amaçlı çalışma grubu seçilmiştir. Derinlemesine araştırma yapabilmek amacıyla çalışmanın amacı bağlamında amaçlı örnekleme grubu seçilmiştir. Amaçlı çalışma grubu seçimindeki amaç problemleri en aza indirebilmek için yapılacak araştırmaya katılmayı istemek, araştırmacının kolay ulaşılabilirliği gibi kriterler dikkate alınmıştır. Araştırma kapsamında Ankara ili Altındağ ilçesinde bulunan üç okulda görev yapan üç okul müdürü, altı öğretmen ve bu okullarda öğrenim görmekte olan 12 öğrenci ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1. Katılımcı yöneticilerin mezuniyet, cinsiyet ve çalışma süresi

	Cinsiyet	Mezuniyet	Çalışma Süresi
Yönetici A	Kadın	Lisans	23 yıl
Yönetici B	Erkek	Lisans	21 yıl
Yönetici C	Erkek	Lisans	3 yıl

Tablo 1’de araştırmaya katılan yöneticilerin cinsiyet, mezuniyet türü ve çalışma süresi görülmekte olup Katılımcı Öğretmenlerin cinsiyet, mezuniyet durumu ve çalışma süresi dağılımı Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcı öğretmenlerin cinsiyet, mezuniyet durumu ve çalışma süresi dağılımı

	Cinsiyet	Mezuniyet Durumu	Çalışma Süresi	Çalışma Şekli
Öğretmen 1	Erkek	Lisans	4	Kadrolu
Öğretmen 2	Kadın	Lisans	8	Kadrolu
Öğretmen 3	Erkek	Yüksek Lisans	6	Kadrolu
Öğretmen 4	Kadın	Lisans	9	Kadrolu
Öğretmen 5	Kadın	Lisans	11	Kadrolu
Öğretmen 6	Kadın	Lisans	3	Ücretli

Katılımcı Öğretmenlerin 4'ü kadın, 2'si erkek, 5'i lisans mezunu, 1'i yüksek lisans mezunu 5'i kadrolu öğretmen 1'i ise ücretli öğretmenlerden oluşmakta olup, Katılımcı Öğrencilerin cinsiyet, sınıf dağılımına ilişkin bilgileri Tablo 3'de yer almaktadır.

Tablo 3. Katılımcı öğrencilerin cinsiyet, sınıf dağılımı

Kod	Cinsiyet	Sınıf
Öğrenci1	Erkek	6
Öğrenci2	Erkek	6
Öğrenci3	Kız	5
Öğrenci4	Kız	5
Öğrenci5	Erkek	7
Öğrenci6	Kız	8
Öğrenci7	Erkek	7
Öğrenci8	Kız	8
Öğrenci9	Erkek	6
Öğrenci10	Kız	5
Öğrenci11	Kız	8
Öğrenci12	Erkek	7

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada nitel veri toplama araçlarından biri olan görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme tekniği nedenleri olarak; kendi doğal ortamlarında katılımcılardan herhangi bir konuya ilişkin derinlemesine bilgi edinmeye olanak sağlaması, katılımcıların herhangi bir etki altında kalmadan görüşlerini açıklayabilmesi, mülakatı yapan ile mülakatı veren kimsenin doğrudan görüşme şansına sahip olarak cevapların tekrar gözden geçirilebilmesi gibi özellikleri gösterilebilir (Cohen & Manion, 1994). Bu çalışmada yarı-yapılandırılmış görüşme formundan faydalanılmış olup mülakat formu geliştirilirken şu aşamalar takip edilmiştir: İlk aşamada araştırmacılar tarafından destekleme ve yetiştirme kurslarının içeriğine ilişkin yedi görüşme sorusu belirlenmiştir. İkinci aşamada hazırlanan soruların dil bilgisi yönünden uygunluğunun belirlenmesi için görüşme formu bir Türkçe öğretmeni tarafından incelenmiştir. Görüşme formu geçerlilik

açısından, bir fen bilgisi eğitimi alan uzmanına incelettirilmiştir. Alan uzmanından ve Türkçe öğretmeninden gelen geri bildirimler sonucunda görüşme formu üzerinde gerekli düzeltmeler yapılmış ve sonrasında görüşme formu nitel araştırma konusunda uzman iki akademisyen tarafından incelenmiştir. Alan uzmanlarının değerlendirmeleri sonucunda gerekli düzeltmeler yapılarak görüşme formunun, destekleme ve yetiştirme kurslarının içeriğine yönelik olarak, toplam altı sorudan oluşan taslak yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Hazırlanan sorular bir okul müdürü, bir fen bilimleri öğretmeni ve 3 öğrenciye uygulanmıştır. Onlardan alınan geribildirimler doğrultusunda görüşme formuna son şekli verilmiştir. Görüşme formu oluşturulurken, katılımcıların yönlendirilmemesi için yönlendirici sorulardan kaçınılmış, cevabı doğrudan evet ya da hayır kavramlarını çağrıştıracı sorulardan kaçınılmıştır.

Veri Toplama Süreci

Çalışmaya ilişkin veriler 2015-2016 Eğitim-öğretim yılı güz yarısında toplanmıştır. Yüz yüze görüşme için katılımcılardan randevu talep edilmiştir. Görüşme sürecinde araştırmacı tarafından gerçekleştirilen mülakatlar ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Daha detaylı bilgi almak amacıyla ihtiyaca göre zaman zaman katılımcılara ek sorular da yöneltilmiştir. Görüşmeler okul müdürleri ile 30-35 dakika, katılımcı öğretmenlerin okullarında 20-25 dakika, öğrencilerle 10-15 dakika sürecek şekilde gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi

Çalışmada toplanan veriler konuya ilişkin katılımcıların görüş ve tutumlarını derinlemesine tanımlamak amacıyla içerik analiziyle çözümlenmiştir. İçerik analizi, nitel araştırma verilerinin işlenmesinde dört aşamada kullanılmaktadır. Bunlar; (1) Verilerin kodlanması, (2) Temaların bulunması, (3) Kodların ve temaların düzenlenmesi ve (4) Bulguların tanımlanması ve yorumlanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Yönetici, öğretmen ve öğrencilerden elde edilen verilerin iki alan uzmanı tarafından kodları çıkarılmış, sonra kodlardan yola çıkarak temalar belirlenmiştir. Ardından elde edilen veriler Miles ve Huberman uyumluluk testine tabi tutulmuştur. Daha sonra yapılan kodlamalar karşılaştırılarak (Güvenirlilik= $\frac{[Görüş Birliği]}{[Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı]} \times 100$) formülü aracılığıyla Miles ve Huberman uyumluluk testine tabi tutulmuştur. (Miles & Huberman, 1994) uyumluluk testine göre yöneticilere yönelik görüşmelere ait verilerin uyumluluğu %91, öğretmenlere yönelik görüşmelere ait verilerin uyumluluğu %88, öğrencilere yönelik görüşmelere ait verilerin uyumluluğu %90 olarak bulunmuştur.

Bulgular

Bu bölümde alt amaçlar doğrultusunda araştırma bulgularına yer verilmiştir. Okul Müdürleri, öğretmen ve öğrencilerin görüşleri alt amaçlar doğrultusunda ifade edilmiş, görüşlerin bir bütün olarak görülebilmesi amacıyla okul müdürlülerinin görüşleri 1. ve 2. alt amaç aynı tabloda, öğretmenlerin görüşleri 3. ve 4. alt amaç aynı tabloda, öğrencilerin görüşleri 5. ve 6. alt amaç aynı tabloda ifade edilmiştir.

1. ve 2. alt amaca yönelik bulgular: Okul müdürlerinin destekleme ve yetiştirme kurslarının eğitim-öğretime katkısına, fırsat eşitliğine ve toplam kalite yönetimine ilişkin görüşleri ile bu kursların eksikliklerine ve giderilmesine ilişkin görüşlerinden oluşturulan kategori ve kodlar Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5. Yöneticilerin destekleme ve yetiştirme kursları hakkındaki görüşleri

Kategoriler	Kodlar	f
Olumlu Yönleri	Olumlu	3
	Eğitime Katkı	2
	Fırsat Arttırıcı	2
	Toplam Kalite Yönetimine Katkı	2
	Ders Telafisi	1
Eksikleri, geliştirilmesi gereken yönleri	Toplam	10
	Fiziki Yetersizlik	3
	Kırtasiye	3
	Temizlik	2
	Yöneticilere Ek ücret Ödenmemesi	2
	Toplam	10
	Genel Toplam	20

Okul Müdürü 1 "Eğitime katkısı olduğunu düşünüyorum. Sistemin oturması için zaman gerektiğine inanıyorum. Maddi durumu zayıf öğrencilerin katılımının sağlanması, ders tekrarı, yetiştirilmeyen konuların telafisi, öğrenmede detaya inme açısından katkıları var."

Okul müdürlerinin görüşlerine ilişkin "olumlu yönleri" alt kategorisinde destekleme ve yetiştirme kurslarının olumlu bir etki yarattığı (f=3), eğitime katkı sağladığını ifade etmektedir (Tablo 5). Okul müdürleri destekleme ve yetiştirme kurslarının "eğitime katkısı" (f=2) olduğunu düşünmektedir, destekleme ve yetiştirme kurslarına farklı sosyo-ekonomik düzeylerden katılım sağlanmakta, bu da öğrencilere "fırsat eşitliği" (f=2) sağlamaktadır. Okul müdürleri bu kurslar sayesinde öğrencilerin başarılarının arttığını düşünmekte, bununda, başarının artmasının toplam kalite yönetimi hedeflerinde olduğu, böylece kursların "toplam kalite yönetimine katkı" (f=3) sağladığını düşünmektedir. Ayrıca okul müdürleri öğrencilerin "ders telafisi" (f=1) yaptığını düşünmektedir.

Okul müdürlerinin görüşleri ikinci alt amaç doğrultusunda, "destekleme ve yetiştirme kurslarında gözlenen eksiklikler ve bu eksikliklerin giderilmesi"ne yönelik olarak tablolaştırılmıştır (Tablo 5). Okul müdürleri kurslarında "fiziki yetersizlik"ten (f=3) şikâyet etmektedirler. Okulların tamamında tam gün eğitim yapıldığı, bunun da gün içerisinde 7 saat ders anlamına geldiği, derslerin ardından kurs mekânlarının yetersiz kaldığı ifade edilmiştir. Okul müdürleri, kurslarda kullanılan "kırtasiye malzemeleri"nin karşılanmasında sıkıntı yaşandığını da ifade etmişlerdir. Eğitim Bilişim Ağı (EBA) tarafından geliştirilen

testlerin öğrencilere çoğaltılarak dağıtıldığı, bu durumun okul için ayrılan kırtasiye malzemelerinin (f=3) karşılanmasına ilişkin sorunlar yarattığı ifade edilmiştir. Okul müdürleri, kurslardan dolayı hafta içi ve hafta sonu mesailerinin ve çalışma saatlerinin arttığını, buna karşın “temizlik personeli ve temizlik giderleri” (f=2) için ayrıca ücret ödenmediğini ifade etmişlerdir. Okul müdürleri bu kursların plânlanması, kurslara katılacak öğretmen, öğrencilerin başvurularının düzenlenmesi, bu kursların düzenli olarak işlemesi, katılımın sağlanması gibi iş ve işlemlerin takibinde okul yöneticilerinin aktif olarak görev aldığı ancak buna karşın “ek ücret ödenmediği”ni belirtmişlerdir.

3. ve 4. alt amaca yönelik bulgular: Öğretmenlerin destekleme ve yetiştirme kurslarının eğitim-öğretime katkısına, fırsat eşitliğine ve toplam kalite yönetimine katkısına ilişkin görüşleri ile bu kurslarda görülen eksikliklere ve bu eksiklerin çözümüne yönelik görüşlerinden oluşturulan kategori ve kodlar Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Öğretmenlerin destekleme ve yetiştirme kursları hakkındaki görüşleri

Kategori	Alt Kategoriler	Kodlar	f
Destekleme ve Yetiştirme Kurslarının Etkileri	Olumlu Etkileri	Olumlu	7
		Eğitime Katkı	5
		Fırsat Arttırıcı	5
		Toplam Kalite Yönetimine Katkı	2
		Akademik Başarı	2
	Toplam	21	
	Eksikleri, geliştirilmesi gereken yönleri	Ücret Adaletsizliği	7
		Kırtasiye/ Ek kaynak Eksiği	4
		Teknoloji Eksikliği	2
		Toplam	13
Genel Toplam		34	

Öğretmen 5 “Eğitime olumlu katkısı var. Maddi durumu kısıtlı öğrencilere ek çalışma olanağı sağlıyor. Kursların ücretsiz olması sebebiyle öğrenci katılımı sağlanmıyor. Ücretlilere farklı ücret ödenmesi adaletsizliğe sebep oluyor. Öğretmen açığı var.”

Tablo 6’da görüldüğü üzere öğretmenlerin destekleme ve yetiştirme kurslarına ilişkin görüşleri iki alt kategoriye ayrılmıştır. Kursların olumlu etkileri kategorisinde bu kurslara katılan öğretmenler kursların olumlu (f=7) etkileri olduğunu düşünmektedirler. Bunun yanında, destekleme ve yetiştirme kurslarının eğitime katkı sağladığını (f=5) , farklı sosyo-ekonomik seviyeden öğrencilerin bu kurslara katıldığını bunun da fırsat eşitliğinin sağlanmasına (f=5) yönelik bir adım olduğunu düşünmektedirler. Ancak öğretmenlerin

görüşlerine göre, destekleme ve yetiştirme kurslarının toplam kalite yönetimine katkı sağladığı (f=2) ve akademik başarıyı arttırdığı (f=2) fikrine çok azı katılmaktadır.

Öğretmenlerin destekleme ve yetiştirme kurslarının eksikleri ve geliştirilmesi gereken yönlerine ilişkin görüşlerinin başında ücret adaletsizliği (f=7) gelmektedir. Kurslarda görev alan öğretmenlerin bir kısmı ücretli öğretmendir, ücretli öğretmenlere kadrolu öğretmenlere ödenen ücretin yarısı ödenmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük kısmının kadrolu öğretmen olmasına karşın, ücretli öğretmenlerin kendilerinden daha düşük ücret almasının, öğretmenleri rahatsız ettiği söylenebilir. Bununla beraber öğretmenler kurslara yönelik kırtasiye giderlerini yetersiz gördüğü ve ek kaynak ihtiyacı duyduğunu dile getirmektedirler. Öğretmenlerin bir kısmı okullarında akıllı tahtaların henüz aktive olmadığını, kurslarda teknoloji eksikliğinin (f=2) olumsuz bir faktör olduğunu dile getirmektedirler.

5. ve 6. alt amaca yönelik bulgular: Öğrencilerin destekleme ve yetiştirme kurslarının katkısına ve olumsuz yönlerine ilişkin görüşleri ile bu kurslarda görülen eksikliklere ve bu eksiklerin çözümüne yönelik görüşlerinden oluşturulan kategori ve kodlar Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Öğrencilerin destekleme ve yetiştirme kursları hakkındaki görüşleri

Kategori	Alt Kategoriler	Kodlar	f
Destekleme ve Yetiştirme Kurslarının Etkileri	Olumlu Etkileri	Ücretsiz Olması	10
		Ders Notlarım	7
		Yükseldi	
		Konu Tekrarı	3
		Toplam	20
	Eksikleri, geliştirilmesi gereken yönleri	Ek Kaynak	6
		Ailemin Zorlaması	2
		Öğretmen Eksiği	2
		Akıllı Tahta	2
		Kullanılmıyor	
Toplam	32		
Genel Toplam	52		

Öğrenci 9 “Maddi imkânsızlığım olduğu için katılıyorum. Konu özetli dokümanlar, ek kaynaklar dağıtılabılır. Genelde konu anlatım ve test sorusu çözme şeklinde ders işlenmektedir. Okuldaki derslerden bu bakımdan farklı işlenmektedir.”

Tablo 7’de görüldüğü üzere, öğrencilerin destekleme ve yetiştirme kurslarına yönelik görüşleri iki alt kategoride sınıflandırılmıştır. Destekleme ve yetiştirme kurslarının olumlu etkilerine yönelik görüşlerinin başında, kursların ücretsiz olması (f=10) gelmektedir. Öğrenciler kursların ücretli olması hâlinde, dersane ya da özel kurs alma imkânlarının olmadığını dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin akademik başarının yükseldiğine yönelik inançları bulunmamasına karşılık öğrenciler ders notlarında bir yükselme (f=7) olduğunu dile getirmişlerdir. Öğrencilerin bir kısmı ise (f=3) konu tekrarı yapma imkânı bulunduğunu dile getirmişlerdir.

Öğrencilerin verdikleri cevaplara göre, destekleme ve yetiştirme kurslarının eksiklerine ilişkin görüşlerinin başında ek kaynak ihtiyacı (f=6) duydukları görülmektedir. Öğretmenler ve okul yönetimi EBA gibi kaynaklardan testlerin çoğaltıldığını dile getirmektedir. Buna karşın öğrenciler daha fazla ek kaynağa ihtiyaç duyduğunu dile getirmektedirler. Öğrencilerin bir kısmı (f=2) ailesinin zorlaması ile kurslara katıldığını dile getirmektedirler. Okulda farklı kurslara katılmak isteyen öğrenciler (f=2), öğretmen eksikliği nedeniyle bazı kursların açılmadığını belirtmişlerdir. Okullarda akıllı tahtaların kullanılmadığı (f=2), bunun da bir eksiklik olduğunu belirtmişlerdir.

Sonuç ve Tartışma

Eğitim tanımından yola çıkarak eğitimde eşitlik kavramı 18. yüzyıldan itibaren güncel bir sorun hâline gelmiştir. Ülkemizde 1960’ dan itibaren sayıları artmaya başlayan eğitim talebindeki artış ve bu doğrultuda açılan dershaneler, sürekli eğitim sistemini ve toplumu meşgul etmiştir. Dershanelerin ücretli eğitim yapması, tüm öğrencilerin bu imkândan yararlanmasının önüne geçmiştir. 2015’ te alınan bir karar gereği dershaneler kapatılmış ve ilk adım olarak okullarda tüm öğrencilerin koşulsuz olarak kurslardan yararlanmasının önü açılmıştır. Bu çalışmada dershanelerin kapatılmasının ardından açılan destekleme ve yetiştirme kurslarının okul müdürleri, bu kurslarda görev alan öğretmenler ve bu kurslara katılan öğrencilerin görüşlerine göre kursların olumlu yönlerinin ve süreçte yaşanan eksikliklerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda fırsat eşitsizliği ve kursların toplam kalite yönetimine etkisi içerik analizi yöntemiyle araştırılmıştır.

Okul yöneticilerinin görüşlerine göre, destekleme ve yetiştirme kurslarının açılması maddi imkânsızlığı nedeniyle ek ders alamayan öğrencilerin katılımını sağlamaktadır. Bu nedenle kurslar, fırsat eşitsizliğinin önüne geçilmesine yönelik bir adımdır. Kurslara katılımın artması, öğrencilerin akademik başarısını arttıracığından, okulun toplam kalite yönetimine olumlu bir etki yarattığı belirtilmiştir. Öğretmenler de okul müdürleri gibi, kursların açılmasının olumlu etki yarattığını ifade etmişler, fırsat eşitsizliğinin önüne geçtiğini belirtmişlerdir.

Öğretmenler ise öğrencilerin kursa katılmalarından dolayı akademik başarılarında olumlu bir artış olduğunu düşünmemektedirler. Bu sonuç bazı öğretmenlerin, kurstaki öğrencilerin okul derslerine girmemesi ya da destekleme ve yetiştirme kurslarında ölçme ve değerlendirme uygulamaları

yapmadıklarından kaynaklanmış olabilir. Biber, Tuna, Polat, Altunok ve Küçükoğlu (2017) tarafından yapılan araştırmada; öğrenciler, kursların ücretli olması durumunda kursa devam edip etmeyeceklerinin sorulduğu soruya büyük oranda devam edecekleri şeklinde cevap vermişlerdir. Ancak bu çalışmada; öğrencilerin büyük bir kısmı kursların olmaması hâlinde dersane, özel ders ya da etüt gibi imkânlardan yararlanamayacaklarını belirterek, ailelerinin bu tür kursların ücretini karşılayamayacağını ifade etmişlerdir. Bu ifade de ön koşulsuz olarak her öğrencinin bu kurslara katılabilmesinin fırsat eşitsizliğini gidermede önemli bir adım olarak görülmektedir. Bu çalışmada, öğretmenlerin görüşlerinin aksine öğrenciler akademik başarı düzeylerinin arttığını ifade etmektedirler. Destekleme ve yetiştirme kurslarının başarıya etkisini belirlemek için dönem aralarında sınavlar yapılabilir ve öğrencilerin gelişim süreçleri incelenebilir.

Okul yöneticilerine göre destekleme ve yetiştirme kurslarının yürütülmesinde bazı olumsuzluklarla karşılaşmaktadır. Bunlar eğitim ortamlarının fiziki yetersizliği, okullara ek bütçe tahsis edilmemesi olarak görülmektedir. Bu aşamada kursların yürütülmesinde okul yöneticilerine ücret ödenebilir, kursların sorunsuz işlemesi kırtasiye ve temizlik işlemlerinin sürekliliği için okullara ek bütçe ayrılabilir. Bu kurslarda görev alan öğretmenlerin bir kısmı kadrolu, bir kısmı ise ücretli öğretmenlerdir. Bu öğretmenler aynı süre derse girmelerine karşın farklı ücretler almaktadırlar. Kadrolu öğretmenler, ücretli öğretmenlerinkinden yaklaşık iki katı ücret almaktadırlar. Araştırmaya katılan öğretmenler, bu ücret adaletsizliğinden rahatsız olduklarını dile getirmişlerdir. Kurslarda ücret adaletsizliğinin önüne geçilmesine yönelik adımlar atılmalıdır. Bu çalışmada; Biber, Tuna, Polat, Altunok ve Küçükoğlu'nun (2017) çalışmalarında ifade edildiği gibi, öğretmenlerin kurs süreçleri test çözme odaklı ilerlemektedir. Ancak okullarda bu testlerin çoğaltılmasına yönelik yeterli kaynak yoktur. Çalışma, Ünsal ve Korkmaz (2016)'ın ifade ettiği, kaynak ve doküman eksikliği olduğu sonucu ile benzerlik göstermektedir. Bu nedenle zaman ve kaynak tasarrufu sağlanması amacıyla EBA tarafından hazırlanan içerik ve testler, niceliksel ve niteliksel olarak arttırılarak bir kitap hâline getirilerek kurs başlangıcında öğrencilere dağıtılabilir. Bu hususta, öğrencilerinde öğretmenlerle aynı fikirde olduğu söylenebilir. Bununla beraber akıllı tahtaların entegrasyonunun sağlanması ve teknoloji kullanımının bu kurslarda artması, kursların etkililiği açısından önem arz etmektedir. Öğretmen, öğrenci ve idarecilerin materyal ve ek kaynak desteğinden yoksun olduğunu ifade ettikleri bu çalışmanın sonuçlarının, Göksu ve Gülcü'nün (2016) yaptığı araştırma ile paralellik gösterdiği söylenebilir. Nartgün ve Dilekçi (2016) çalışmasında, kursların derse katılımı artırdığı ve konu tekrarı sağlamadığı belirlenmiştir. Canpolat ve Koçer'in (2017) çalışmasında, alt sosyoekonomik seviyedeki öğrencilerin destekleme ve yetiştirme kurslarına daha çok ilgi gösterdiği tespit edilmiştir.

Öneriler

Bu çalışmanın sonucunda, aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

- ✓ Destekleme ve yetiştirme kurslarının 10 öğrencinin altına düşmesi durumunda kapatılması olumsuz bir yansıma olarak düşünülebilir ve fırsat eşitliğinin önündeki bir engel olarak görülebilir. Bu nedenle kurs açılması için 10 kişi barajının düşürülmesi gerekmektedir.
- ✓ Destekleme ve yetiştirme kurslarının öğrenci başarısına etkisini gözlemek için dönem aralarında sınavlar yapılabilir ve öğrencilerin gelişim süreçleri çeşitli ölçme araçlarıyla incelenebilir.
- ✓ Kursların yürütülmesi aşamasında okul yöneticilerine ek ücret ödenebilir, kursların sorunsuz işlemesi, kırtasiye ve temizlik işlemlerinin sürekliliği için okullara ek bütçe ayrılabilir.
- ✓ Kurslarda, kadrolu-ücretli öğretmenlere gösterilen ücret adaletsizliğinin önüne geçilmesine yönelik adımlar atılmalıdır.
- ✓ EBA tarafından hazırlanan içerik ve testler niceliksel ve niteliksel olarak arttırılarak bir kitap hâline getirilip, kurs başlangıcında öğrencilere dağıtılabilir.
- ✓ Araştırmacılar, destekleme ve yetiştirme kurslarında işlenen derslerin, öğrencilerin akademik başarılarındaki etkililiği üzerine çalışmalar yapabilir.

Bilgi notu

Bu çalışmanın bir kısmı 25. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresinde (2016) “Destekleme ve Yetiştirme Kurslarının Yönetici, Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” başlığı altında sunulmuştur.

Kaynakça

- Biber, A. Ç., Tuna, A., Polat, A. C., Altunok, F. ve Küçükoğlu U. (2017). Ortaokullarda uygulanan destekleme ve yetiştirme kurslarına dair öğrenci görüşleri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (23), 103-119.
- Canpolat, U. ve Koçer, M. (2017). Destekleme ve yetiştirme kurslarının TEOG bağlamında sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak incelenmesi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 7 (1), 123-154.
- Cohen, L., & Manion, L. (1994). *Research methods in education*. London: Routledge.
- Duru, Ü. (2007). *Ankara şehrinde dershanelerin dağılışı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Gök, F. (2012). Eğitim hakkı bağlamında anadilinde eğitim. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 10 (37), 10-20.
- Göksu, İ. ve Gülcü, A. (2016). Ortaokul ve liselerde uygulanan destekleme kurslarıyla ilgili öğretmen görüşleri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 153-171.
- Lunenburg, F. C. (2010). Total quality management applied to schools, *Schooling*, 1(1), 1-5.

- MEB (2016). Destekleme ve Yetiştirme Kursları e-klavuzu. http://meb.gov.tr/sinavlar/dokumanlar/2017/2017_2018_DYK.pdf 15 Mayıs 2016 tarihinde erişilmiştir.
- Miles, M.B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. Thousand oaks. CA: Sage Publications.
- Nartgün, Ş. S. ve Dilekçi, Ü. (2016). Eğitimi destekleme ve yetiştirme kurslarına ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 22(4), 537-564.
- Ören, N. A. (2014). *Öğrencilerin dersaneye yönelik görüşlerinin analizi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Derviş Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özdemir, S. (2013). Eğitim yönetiminde kuram ve uygulama. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Sallis, E. (2002). *Total quality management in education*. London: Kogan Page.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research: grounded theory procedures and techniques*. New Delhi: SAGE Publications.
- Turner, B. (2013) *Eşitlik, Çev: B.S. Şener*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları
- Uryan, B. (2002). Toplam kalite yönetimi. *Mevzuat Dergisi*, 55(5). [https://www.mevzuatdergisi.com/2002/07a/02.htm]
- Ünsal, S. ve Korkmaz, F. (2016). Destekleme ve yetiştirme kurslarının işlevlerine ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi, *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (12), 87-118.
- Winn, R. C., & Green, R. S.,(1998). Applying total quality management to the educational process. *International Journal of Engineering*, 14 (1), 24-29.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.